

הפילוסופיה של הרהיטים

"הפילוסופיה", אומר הגל "הינה לחלוטין חסרת תועלת ופרי, ומסיבה זו בדיוק, היא הנשגבת שבמקצועות, הזכאית ביותר לתשומת לבנו, והראויה ביותר לקנאותנו" – טענה קולרידג'ית במידת מה, עם קורטוב משמעות באחו של מילים. יהיה זה בזבוז זמן להתיר את הפרדוקס – ויתרה מכך, שכן איש לא יכחיש שלפילוסופיה יש מעלות משלה, והיא בת יישום למטרות אין סוף. יש היגיון, כך אומרים, מאחורי צליית ביצים, ויש פילוסופיה אפילו ברהיטים – ונראה שהאמריקאים מבינים פילוסופיה זו לעומקה פחות מכל אומה מתורבתת אחרת על פני כדור הארץ.

בעיצוב הפנים, אם לא באדריכלות החיצונית של בתי המגורים שלהם, האנגלים עליונים על כולם. מעבר לשיש וצבעים, לאיטלקים מחשבה מועטת ביותר. בצרפת – *meliora probant, deteriora sequuntur** – האנשים שם הם מגזע הולל מכדי שיקפידו על אותם גינוני משק בית שלהם, אמנם, הם רוחשים הערכה עדינה, או לפחות מרכיבים של תפישת בריאה. לסינים ולרוב הגזעים המזרחיים יש נטיות חמימות אך בלתי הולמות. הסקוטים הם מעצבים דלים. להולנדים יש רק מושג קלוש שווילון אינו כרוב. בספרד הכול וילונות – אומה של תלוינים. הרוסים לא מרהטים.

ההוטנטוטים ובני הקיקאפו טובים מאוד בדרכם. רק הינקים מגוחכים. לא קשה לראות כיצד קורה הדבר. אין לנו אצולת דם, ונאלצנו לפיכך באופן טבעי ואכן בלתי נמנע, לעצב לעצמנו אצולה של דולרים, הפוגנת העושר מתפקדת כאן כפאר על כנפי גיבורים במדינות מונרכיות. במעבר מובן למדי, שניתן היה לחזותו מראש ביתר קלות, קרה שאצלנו נתמזגו תפיסותינו לגבי הטעם עצמו לכדי עשיית רושם ותו לא. כדי לדבר במונחים

* "אראה את הטוב וארצה בו, אפס לרע אמשך!" (אובידיוס, 'מטמורפוזות', VII, 20-21, עברית: שלמה דיקמן)

מופשטים פחות. באנגליה, לדוגמא, סביר פחות, מאשר אצלנו, שמפגן ריק של חפצים יקרים ייצור רושם של יופי ביחס לחפצים עצמם – או של טעם ביחס לבעל הרכוש: – ראשית, זאת כיוון שבאנגליה, העושר אינו פסגת השאיפות כמכונן אצולה; ושנית, ששם, אצולת הדם האמיתית נמנעת ולא מעודדת יוקר כזה שעלול לחרחר יריבות בין נובורישים, שמגבילה עצמה לגבולות הנוקשים, ולחקירה האנליטית, של הטעם הלגיטימי. העם יחקה, את האצילים כבדרך הטבע, והתוצאה היא התמוססות יסודית של תחושה נכונה. אולם באמריקה, היכן שהדולרים הם עיטור האצולה הנעלה ביותר, ניתן לומר שמפגנם, במונחים כללים, הוא האמצעי היחידי להבחנה האריסטוקרטית; והמון העם, הנושא עיניו ותר אחר מודלים לחיקוי, מולך שולל אל מיזוג של שני היבטים נפרדים לגמרי של פאר ויופי. בקיצור, מחירו של פריט ריהוט הפך לבסוף, אצלנו, כמעט לבוחן היחידי למעלותיו מנקודת מבט עיצובית – והבוחן הזה, לאחר שהשתרש, הוביל להקבלות שגויות רבות, שניתן לשחזר בנקל עד לאותה שטות פרימיטיבית. אין כמעט דבר הצורם יותר לעין שניחנה בראייה אומנותית מאשר תכולתה של מה שמכונה בארצות הברית, "דירה מרוהטת כהלכה". הפגם השכיח ביותר שלה הוא צורך בהחזקה. אנחנו מדברים על החזקת חדר כפי שאנחנו מדברים על החזקת תמונה – שכן גם התמונה וגם החדר מושפעים מאותם עקרונות נאמנים שחולשים על כל סוגי האמנות; ואותם חוקים שעל פיהם אנו קובעים את מעלותיו הנשגבות של ציור, מספיקים להחלטה על שינוי בחדר. הצורך בהחזקה ניכר לפעמים באופיים של כמה מפריטי הריהוט, אך בדרך כלל בצבעיהם או באופני התאמתם לשימוש. סידורם נטול החשיבה האמנותית פוגע בעין לעתים קרובות ביותר. הקווים הישרים שכיחים מדי – רצופים ומתמשכים מדי – או נקטעים במגושמות בזוויות ישרות. אם כבר מופיעים קווים מעוקלים, הם חוזרים על עצמם לכדי אחדות לא נעימה. דיוק מיותר הורס את חזותם של חדרים רבים. הווילונות מנוצלים נכונה רק לעתים רחוקות, או נבחרים בהתאם לשאר העיצוב. כשמדובר ברהיטים רגילים, הווילונות הם נטע זר; וכמות מופרזת של וילונות מכל סוג שהוא, בכל מצב ואופן, אינה מתיישבת עם הטעם הטוב – המינון הנכון, וגם הסידור הנכון, תלויים באופיו של האפקט הכללי.

השטיחים מובנים לאחרונה טוב יותר משהובנו בתקופה העתיקה, אולם אנחנו עדיין טועים לא פעם בבחירת הדוגמאות והצבעים שלהם. השטיח הוא הנשמה של הדירה. ממנו נובעים לא רק הגוונים אלא גם הצורות של כל החפצים הסמוכים לו. שופט בית משפט מצוי עשוי להיות אדם רגיל; אדם שיודע לשפוט שטיח נכונה *מוכרח* להיות גאון. ועם זאת שמעתי אנשים מדברים על שטיחים כשעל פניהם הבעה של כבשים הוות – "*d'un mouton qui rêve*" – שאסור ואי אפשר לסמוך עליהם שיידעו לנהל את השפמים שלהם עצמם. כולם יודעים שריצפה גדולה צריכה להיות מכוסה בצורות גדולות, וקטנה צריכה להיות מכוסה בקטנות – אך לא בזה מסתכם הידע בעולם. בכל הנוגע למרקם, רק הסקסוני קביל. בריסל היא זמן העבר המושלם של האופנה, וטורקיה היא טעם בייסורי הגסיסה שלו. באשר לדוגמא – שטיח לא צריך להיות מקושט כמו אינדיאני מריקארי – מכוסה כולו בגיר אדום, אופרה צהובה ונוצות תרנגול. בקיצור, שטחים מובחנים וצורות מעוגלות בולטות לעין, *חסרי כל משמעות*, הם חוקי החציון פה. תועבת הפרחים, או ייצוגים של אובייקטים מוכרים מכל סוג שהוא, צריכים להיות אסורים בגבולות העולם הנוצרי. אמנם, בין אם על שטיחים, או וילונות, או טפטים, או כיסויי כורסאות, כל ריפוד מהסוג הזה צריך להיות ערבסקי בקפידה. אותם סמרטוטי רצפה עתיקים שניתן עוד לראות לעתים בבתיהם של האספסוף – שמורכבים עליהם מכשירים עצומים, נרחבים וזוהרים, שזורי-פסים, ומפוארים בכל הגוונים, שאין ביניהם מכנה משותף נראה לעין – הם המצאתם המרושעת של בני גזע של עבדי-זמן ואוהבי-כסף – בני בליעל וסוגדי ממון – אנשים, שעל מנת לחסוך את הטרחה שבמחשבה וביישום של נטייה אומנותית, המציאו תחילה באכזריותם את הקלידוסקופ, ואז הקימו חברת פטנטים כדי לסוכב אותו בקיטור.

בזהק הוא טעות מובילה בפילוסופיה של עיצוב הבית האמריקאי – טעות שניתן לזהות בקלות כנובעת מעיוות הטעם שתואר לעיל. אנחנו מאוהבים באלומות בגז וזכוכית. הראשון לא יעלה על הדעת בין דלתיים סגורות. אורו הגס והבלתי יציב צורם. איש שיש לו גם מוח וגם עיניים לא ישתמש בו. אור רך, או מה שאמנים מכנים אור קריר, על הצללים החמימים שהוא יוצר, יחולל פלאים גם בדירה המרוהטת שלא כהלכה. מעולם לא נעמה יותר המחשבה על פתיליה. כוונתנו, כמובן, לפתיליה האמיתית – המנורה של ארגאנד, עם אהיל הפשוט והמקורי שלה העשוי זכוכית חלבית, ועם

קרני הירח המדודים והאחידים שלה. אהיל הברדלח הוא המצאה חלשה של האויב. הנלהבות שבה אימצנו אותו, במידה מסוימת בזכות *הראוותנות* שבו, אולם בעיקר בזכות *פיזור האור הרחב יותר שלו*, היא עדות טובה להצעה שאיתה התחלנו. לא יהיה מוגזם לומר, שהמשתמש המכוון באהיל בדולח, הינו חסר טעם במידה קיצונית, או כפוף בצורה עיוורת לקפריזות האופנה. האור שמופץ מהתועבות המחרידות האלה הוא בלתי אחיד, שבור ומכאיב. הוא לבדו מספיק כדי להכפיש עולם של רושם חיובי ברהיטים שנתונים להשפעתו. החמדה הנשית, בפרט, מתפוגגת משמעותית תחת עינו הרעה.

בכל הנוגע לזכוכית, באופן כללי, אנו פועלים על פי עקרונות כוזבים. המאפיין המרכזי שלה הוא *נצנוץ* – ובמילה האחת הזו אפשר להביע כל כך הרבה מכל מה שמתועב! אורות מרצדים וחסרי מנוחה, הם מספקים *לפעמים* – לילדים ולאידיויטים תמיד – אך בייפוי חדר יש להישמר מפניהם כמו מאש. למען האמת, אפילו אורות חזקים *יציבים* הם אסורים. נברשות הזכוכית העצומות ונטולות המשמעות, בחיתוכי מנסרה, מוארות בגז, וללא צל, שמשתלשלות ממרבית תקרות חדרי האירוח האופנתיים שלנו, יכולות לשמש כמהות כל מה שכוזב בטעמו או מגוחך בשטותיותו.

ההסתערות על *הנצנוץ* – כיוון שמושגו הפך למה שראינו לעיל, בשילוב עם זה של פאר במופשט – הובילה אותנו, כמו כן, לשימוש המוגזם במראות. אנחנו מצפים את בתי המגורים שלנו בצלחות בריטיות, ואז מתארים לעצמנו שעשינו דבר ראוי לציון. המחשבה הקלושה ביותר תספיק כדי לשכנע כל מי שניחן בזוג עיניים, באפקט הקלוקל שיוצרות אין ספור מראות, והגדולות בפרט. אם בוחנים אותה בנפרד מההשתקפות שבה, המראה מציגה משטח מתמשך, שטוח, חסר צבע ובלתי נלאה, - דבר שהוא תמיד וללא ספק בלתי נעים. אם רואים בה מחזיר אור, היא מסוגלת לייצר אחדות מפלצתית ומתועבת: והרעה רק מחמירה, לא רק ביחס ישיר להתעצמות מקורותיה, אלא גם ביחס העולה תמידית. למעשה, חדר ובו ארבע או חמש מראות שסודרו באופן אקראי, הוא, לכל הדעות מופע אומנותי, חדר ללא צורה כלל. אם נוסיף לרעה הזו, את גיבוב הניצנוץ על גבי ניצנוץ, נקבל בליל מושלם של אפקטים צורמים ולא תואמים. גם רפה השכל שברפים, עם כניסתו לדירה מצועצעת כל כך, יבחין מיד במשהו שאינו כשורה, אף אם לא יצליח להגדיר בדיוק את הגורם למורת רוחו.

אבל אם אותו אדם ייכנס לחדר שרוהט בטעם, הוא ייבהל ויפלוט קריאות עונג והפתעה.

רעה שצומחת מן המוסדות הרפובליקנים שלנו, היא שאדם ולו ארנק גדול הוא לרוב בעל נפש קטנה שבה שומר הוא את ארנקו. השחתת הטעם היא חלק או נספח של ייצור הדולר. ככל שאנו מתעשרים, הרעיונות שלנו מחלידים. ולכן, אל לנו לחפש בקרב האצולה שלנו (אם בכלל, באפליצ'ים), את הרוחניות שבחדר מיטות בריטי. אך ראינו דירות בחזקתם של אמריקנים בעלי אמצעים מתונים, שיכולות, בערך שלילי לפחות, להתחרות בכל ארונות ה-or-molu'd של ידידינו אשר מעבר לים. אפילו עכשיו, אנו רואים ברוחנו חדר קטן אך לא מתיימר שלא ניתן להטיל דופי בעיצובו. בעל החדר ישן על הספה – מזג האוויר קריר – השעה קרובה לחצות: אשרטט את החדר שבו הוא מתעורר. הוא מלבני – אורכו כעשרה מטרים ורוחבו כ-8 מטרים – צורה שמאפשרת את האפשרויות (הרגילות) הטובות ביותר לסידור רהיטים. יש בו רק דלת אחת – שאינה רחבה כלל – שנמצאת בקצה אחד של המקבילית, ורק שני חלונות, שנמצאים בקצה השני. האחרונים גדולים, מגיעים עד הריצפה – יש להם גומחות עמוקות – תזוזטרה, איטלקית פתוחה. הזגוגיות שלהם הן זכוכית בצבע ארגמן, שמוקנת במשקופי סיסם שחור, כבדים יותר מהרגיל. וילונות תלויים בתוך הגומחות שלהם, והם מאריג כסף עבה שמותאם לצורת החלון, ותלויים בריפיון בכמויות קטנות. ללא הגומחות, הווילונות עשויים ממשי ארגמן עשיר ביותר, ולהם ציציות מרשת עמוקה של זהב, ובטנת אריג כסף, שהוא בד הווילון החיצוני. אין כרכובים; אלא שקפלי הבד כולו (שהם חדים יותר מכבדים, ולהם מראה אוורירי), נשפכים מתחת למסילה עליונה רחבה המעוטרת ריקועי זהב עשירים, שמקיפים את החדר בהצטלבות התקרה והקירות. והווילונות נפתחים, או נסגרים, באמצעות חבל זהוב עבה שעוטף אותם באופן רופף, המתלפף לתוך עצמו לכדי קשר; לא ניתן לראות סיכות או מכשירים אחרים מסוג זה. צבעי הווילונות והציציות שלהם – גווני הארגמן והזהב – מופיעים בכל מקום בשפע, וקובעים את אופיו של החדר. השטיח – מבד סקסוני – עוביו כסנטימטר, והוא עשוי מאותו בסיס ארגמן, שנשבר בשל מראהו של חוט זהב בודד (כמו זה שמאגד את הווילונות), שמורם מעט מעל פני הקרקע, והושלך עליו כך שייצור המשך של עיקולים קצרים ובלתי סדירים – כשאחד חופף לשני

מדי פעם. הקירות מצופים בטפט מבריק בעל גוון אפור כסוף, המנוקד בעיטורים ערבסקיים קטנים בגוון בהיר יותר של הארגמן השליט. ציורים רבים שוברים את משטח הטפט הרחב. אלה בעיקר ציורי נוף בסגנון דמיוני – כמו 'מערות הפיות' של סטאנפילד או "אגם הפיצה הקודרת" של צ'פמן. ישנם, עם זאת, שלושה או ארבעה ראשים נשיים, בעלי יופי שמימי – דיוקנאות בסגנון של סאלי. הגוון של כל ציור הוא חם, אך כהה. אין "אפקטים מבריקים". השלווה ניכרת בכולם. אף לא אחד מהם קטן בגודלו. ציורים מוקטנים יוצרים מראה *מנוקד* בחדר, שהוא הדופי ביצירות אמנות רבות שהתעסקו בהן יתר על המידה. המסגרות רחבות אך לא עמוקות מדי, בעלות פיתוחים עשירים, מבלי שיהיו *משמימים* או קישוטיים מדי. יש להן גימור מבריק כמו זהב מלוטש. הן מוצמדות ישירות לקיר, ולא תלויות מחוטים. העיצובים עצמם מנוצלים על פי רוב טוב יותר בתלייה האחרונה, אך מראהו הכללי של החדר נפגע. אך מראה אחת – ולא גדולה במיוחד – נראית לעין. צורתה כמעט מעוגלת – והיא תלויה כך שבבואתו של האדם לא תשתקף ממקומות הישיבה הרגילים שבחדר. שתי ספות גדולות ונמוכות מסיסם שחור ומשי ארגמן, בעיטור פרחי זהב, מהוות את מקומות הישיבה היחידים, להוציא שני כיסאות קלים, גם הם מסיסם שחור. יש פסנתר כנף (גם הוא מסיסם שחור), ללא כיסוי, ופתוח. שולחן מתומן, שנוצר כולו משיש-שזור-זהב מן הזן העשיר ביותר, ניצב ליד אחת הספות. גם הוא ללא כיסוי – נדמה כי די בבדי הווילונות. שני אגרטי 'סוורה' גדולים ומשגעים, שבהם מלבלבים שלל פרחים מתוקים ובוהקים, ממלאים את הזוויות המעוגלות במקצת של החדר. פמוט רב זרועות גדול, הנושא מנורה עתיקה עם שמן מבושם ביותר, ניצב ליד ראשו של ידידי הישן. כמה מדפים-תלויים קלילים וחינניים, עם שולי זהב וחוטי משי ארגמן עם ציטיות זהב, תומכי בכמאתיים או שלוש מאות ספרים בכריכות מפוארות. מעבר לדברים האלה, אין רהיטים, להוציא 'מנורת ארגאנד' – ולה אהיל פשוט עשוי זכוכית חלבית בצבע ארגמן, תלוי מהתקרה הגבוהה והקמורה משרשרת זהב דקה יחידה – המטילה אור שליו אך קסום על הכול.

1840

(מאנגלית: **ענת שפירא**)